

quidem ordinarie illicitus, sed tamen, juxta communem sententiam, validus, quia tradens revera transmittit alteri jus pretio æstimabile.

9° Ut spectet ad contrahentes, id est, ut unus pro se stipuletur et alter pro se promittat; nam sicut nemo potest alterum non consentientem ligare, nec pro illo non consentiente jus strictum acquirere. *Art. 1119 et 1165.*

Hoc tamen aliqua indiget explicatione. Patet quidem, ex dictis articulis, stipulationem, cujus objectum directum est utilitas tertiæ personæ vim ordinarie non habere in foro externo; at in foro conscientiæ aliquam exsurgere obligationem ex parte promittentis docent *Grotius*, l. 2, c. 11, n. 18; *Pothier*, n. 55; *Theol. Cenom.*, part. 1, quæst. 2, et alii etiam recentiores jurisperiti supponunt. Promittens igitur resilire non posset, quin veram faceret injuriam stipulanti, cujus interest ut per se alteri benefiat. Stipulans autem potest, ut evidens est, obligationem prorsus remittere quamdiu tertia persona in cujus gratiam facta est stipulatio, eam non cognovit et acceptavit; secus post acceptationem.

Si quis absque speciali mandato, factum tertiæ personæ promittat, obligationem ei non imponit, ut patet. An vero obligationem ipse contrahat, non ita constat. Ex art. 1120, tenetur stare contractui quoadusque hæc tertia persona illum cognoverit et approbaverit, tumque solum liber est. Si tantum sponderit se effecturum (*s'est porté fort*) ut tertius hoc vel illud faciat, tertio recusante, promissarium tenetur indemnem reddere; nihil ultra debet. In conscientia præcipue standum est utriusque contrahentis intentioni, cui lex non videtur voluisse derogare: ubi vero de intentione contrahentium aliquod exsurget dubium, dispositionibus Codicis inhærendum erit.

Diximus generatim non valere stipulationem vel promissionem pro tertia persona; excipiuntur tamen varii casus: 1° quando fit, ex speciali illius personæ mandato, quia mandans censetur ipse facere quod fit nomine ejus; 2° quoties nostra interest ut quod in favorem alterius stipulamur fiat, v. g., si id facere aut præstare teneremur.

Item quod pro hæredibus nostris stipulamur vel promissum censetur; item, pro nostram habentibus causam. *Cod. civ. art. 1122.* 3° Quando quod pro tertio stipulatur vel promittitur, est duntaxat conditio vel modus stipulationis cujus objectum nostra interest, v. g.: domum meam tibi vendo sub conditione quod pretium solvas Petro; vel domum meam tibi dono, sed ea conditione quod agrum tuum tribuas Paulo, conventio in utroque casu valet; sed ego solus executionem illius premere possum donec tertius eam noverit et acceptaverit. *Art. 1121.* Vide *Pothier*, n. 57 et seq.

CAPUT QUARTUM.

DE PERSONIS QUÆ CONTRAHERE POSSUNT.

Dicere nobis incumbit 1° de iis in genere qui contrahere possunt; 2° de minoribus; 3° de interdictis; 4° de uxori-bus; 5° de civiliter mortuis.

ARTICULUS PRIMUS.

DE IIS IN GENERE QUI CONTRAHERE POSSUNT.

Omnes et soli qui usum rationis habent, jure naturali valide contrahere possunt. 1° *Omnes*: nam hi omnes valide contrahere possunt, qui honorum suorum dominium transferre aliasque obligationes sibi imponere possunt: atqui omnes qui usum rationis habent, jure naturali valide possunt honorum suorum dominium transferre, et alias obligationes sibi imponere, ut aperte videtur. 2° *Soli* qui usum rationis habent valide contrahere possunt, siquidem illi soli actionis humanæ sunt capaces.

Hinc infantes usum rationis nondum adepti, jure naturali contrahere non possunt, nec perpetuo amentes, nec etiam lunatici tempore dementiæ, nec furiosi, nec ebrii, dum furiosi et ebrii sunt.

Hæc incapacitas est absoluta et radicalis, adeo ut in quovis casu contractum efficiat ab initio nullum, saltem pro conscientia, independenter a quavis judicium sententia.

Omnes qui usum rationis habent valide contrahere possunt, tum in conscientia, tum in foro civili, si lege positiva non reddantur inhabiles. Ex modo dictis enim, quicumque usum rationis habent, jure naturali valide contrahere possunt: at, ubi lex positiva non obstat, facultatibus nostris naturalibus pro libitu uti possumus. Ergo. *Cod. civ. art. 1123.*

Dicimus, si lege positiva non, etc.; nam si lex positiva eos ad contrahendum inhabiles reddat, tunc valide contrahere nequeunt, quia lex positiva, nisi sit evidenter injusta, pro conscientia obligat. Non tamen inde sequitur quod lex positiva legem naturalem destruat, siquidem ipsa lex naturalis dictat principes habere potestatem tales condendi leges, easque sic obligare.

Hæc incapacitas, ex jure civili oriens, sæpe non reddit contractum nullum, sed tantum rescindibilem, modo ante, modo per sententiam judicis, ut magis ex dicendis patebit.

Principia huc usque exposita applicantur contractibus tacitis, quos theologi vocant quasi-contractus; non vero iis obligationibus quæ, ad sensum jurisperitorum, consensum non supponunt, ut dictum est.

Inhabiles autem ad contrahendum lege positiva declarantur 1º minores, 2º interdicti, 3º uxores in certis casibus lege expressis, et nonnullæ aliæ personæ in specialibus quibusdam contractibus, ut in decursu hujus Tractatus videbimus. *Cod. civ. art. 1124. Vide art. 1449, 1595 et seq.*

ARTICULUS SECUNDUS.

DE MINORIBUS.

Distinguebantur olim infantes, pueri seu impuberes, et puberes seu minores: nunc hi sub generali denominatione minores vocantur; illi autem intelliguntur qui viginti et

novum annos completos nondum attigerunt (*Cod. civ. art. 388*), potestati paternæ vel auctoritati tutoris subjiciuntur, aut saltem in pluribus suis actibus curatoris assistentia vi legis opus habent, quales sunt minores emancipati.

Minores etiam non emancipati de quibusdam bonis disponere possunt, ut in Tractatu de Restitutione vidimus; de cæteris autem disponere nequeunt absque consensu tutoris, vel assistentia curatoris. Expediit quædam hic de tutela et emancipatione pro casibus ordinariis et communiter contingentibus indicare, nec non de vi aut rescindibilitate actuum qui a minoribus eliciuntur.

§ I. — De tutela.

Duplex est tutela in genere, nempe officiosa et ordinaria.

Officiosa, est obligatio quam aliquis voluntarie sibi imponit minorem educandi, personam et bona ejus administrandi. Quicumque hanc tutelam suscipit, propriis expensis tenetur pupillum alere, vestire, convenienti educatione informare, ac in eo statu constituere ut sibi deinceps providere valeat, adeo ut, si bona quædam habeat, integra illa conservare debeat. *Cod. civ. art. 363 et 364.*

Nonnullæ requiruntur conditiones ut illa tutela institui queat. Ex parte tutoris requiritur 1º quod plus quam quinquaginta annos habeat; 2º quod nec liberos, nec alios descendentes legitimos habeat; 3º quod sui conjugis obtineat consensum. Ex parte pupilli vero requiritur 1º ut quindecim annos nondum obtinuerit; 2º ut consensum habeat patris et matris, aut superviventis, vel, eorum defectu, concilii familiæ, vel denique administratorum xenodochii in quo fuit receptus. *Cod. civ. art. 361.*

Tutela ordinaria est munus personam et bona minoris gratuito administrandi, alicui lege vel hominis voluntate impositum. Dividitur in legitimam, testamentariam et dativam.

Legitima ea est quæ directe, ipsa lege et pleno jure, alicui, absque ulla formalitate, defertur; ita ut existere in-

cipiat statim atque persona cui defertur notum habuit eventum ex quo sequitur. Triplicis generis distinguitur, scilicet, alia patris et matris, alia ascendentium, et alia hospitiarum.

Tutela patris et matris illa est quæ, mortuo uno conjugæ, statim et ipso jure alteri defertur. Plurima tamen dantur discrimina inter patrem et matrem.

1° Pater tutelam recusare non potest, nisi legitimam habeat causam; mater, e contra, nunquam tenetur illam acceptare, tenetur duntaxat eam gerere donec, ipsa curante, alius tutor nominatus fuerit. *Cod. civ. art. 394.* 2° Si pater supervixerit, tutela ipsi delata nullo modo per matrem limitari potuit; dum ipse per testamentum, vel per actum coram notario, aut coram magistratu dicto *juge de paix*, speciale designare potest concilium sine quo mater nullos aut non nisi certos quos indicaverit actus perficere poterit. *Art. 391 et 392.* Secundæ nuptiæ patris nullam mutationem in ipsius tutela pariunt; mater vero in simili casu tutelam ipso facto amittit, nisi statim convocare studeat familiæ concilium; si concilium familiæ tutelam illi relinquere statuatur, secundus maritus fit cum ea tutor ac in solidum astringitur pro omnibus actibus matrimonium sequentibus. *Cod. art. 395.* 4° Denique si mulier tempore mortis viri sit prægnans, tutela usque ad partum suspenditur, et interea concilium familiæ designat curatorem qui vocatur *curateur au ventre*; non dicitur tutor, quia non constituitur pro persona quæ nondum nata est, sed pro bonis quæ curare debet. Mulier per partum fit prolis suæ tutrix, et curator fit subrogatus tutor. *Cod. civ. art. 393.*

Tutela ascendentium illa est quæ, defectu patris et matris ac tutoris per testamentum a patre aut matre designati defertur uni e pupilli ascendentibus, masculini sexus; in gradu propinquiori, ita ut tamen linea materna masculina in æquali gradu præferatur. *Cod. civ. art. 402.*

Infantes in hospitii recepti, sunt sub speciali administratorum tutela. Plures regulæ circa hanc tutelam statutæ reperiuntur in lege data die 15 *pluwiôse an XIII*, *Bulletin*, n. 526.

Tutela testamentaria ea est quam pater aut mater ultimo moriens per testamentum, vel per actum ante notarium aut coram iudice pacis, alicui defert: persona sic nominata acceptare non tenetur, nisi in iis constituatur casibus in quibus tutelam recusare non licet. *Cod. civ. art. 400.*

Tutela dativa est illa quæ, ex hypothesis quod legitima et testamentaria non existant, alicui per concilium familiæ defertur. Concilium autem familiæ ordinarie componitur, præter iudicem pacis, qui est præses, ex sex propinquioribus pupilli cognatis vel affinibus, tum paternis, tum maternis, in æquali numero. *Art. 407.*

Diximus *ordinarie*; nam ascendentes masculi, mulieres ascendentes viduæ (*Delvincourt*, t. 1, p. 468, n. 5), fratres germani pupilli et sororum ejus germanarum mariti, sunt omnes concilii familiæ membra, in quocumque sint numero.

Concilium familiæ apud iudicem pacis vel in locum ab eo statutum coadunatur: tutor post deliberationem majori suffragiorum numero designatus, tutelam acceptare tenetur, nisi unam saltem causam legitime excusantem allegare possit. Causæ illæ excusantes exprimuntur in Codice civili, art. 427 et sequent. Præcipuæ sunt: 1° si cognatus non sit pupilli nec affinis, et cognati vel affines gerendæ tutelæ capaces existant in distantia quatuor myriametrorum, seu octo circiter leucarum, *art. 432*; 2° si sexaginta quinque habeat annos, *art. 433*; non potest tamen relinquere tutelam ante hanc ætatem sibi delatam, nisi septuaginta annos obtinuerit; 3° si quinque hoc tempore habeat liberos legitimos, *art. 436*; 4° si publicas exerceat functiones extra præfecturam in qua gerenda instituitur tutela, *art. 437*. Sub hac exceptione ministri divini cultus comprehenduntur. *Avis du conseil d'Etat approuvé le 20 novembre 1806.* Ideo quamvis sacri canones prohibeant ne clerici tutelam suscipiant, nullum tamen nunc privilegium habent; eodem modo ac laici, et non aliter, excusantur: unde si, post acceptam tutelam, in aliam præfecturam ab episcopo mittantur, ab illa exonerari possunt. *Art. 431.*

Qui putat legitimam se habere causam tutelam sibi delatam non acceptandi, eamque declinare intendit, debet statim, si deliberationi sit præsens, excusationem exhibere, alioquin ab illa penitus excidit. Si deliberationi non fuerit præsens, tres illi tantum conceduntur dies a notificatione sibi facta, ut concilium familiæ convocare et rationes suas illi proponere valeat. *Cod. civ. art. 438 et seq.*

Ubi lex tutelam imponit, non licet eam declinare, nisi sufficiens adsit ratio ab acceptatione excusans: ubi vero lex non præcipit, sed tantum permittit tutelam deferri, non est obligatio in conscientia eam acceptandi, nisi ex charitate, quando prævidetur ex denegatione grave obventurum esse præjudicium pupillo.

Tutor legitime institutus personam et bona minoris gratuito, non tamen propriis expensis, tanquam bonus pater administrare tenetur: unde curare debet ut educationem conditioni et facultatibus suis physice et moraliter proportionatam habeat; in cunctis actibus civilibus, excepto matrimonio, eum repræsentrare tenetur. *Cod. civ. art. 450.*

Non poterit pro illo mutuum accipere, nec bona ejus immobilia alienare, nec in hypothecam dare, nisi de expresso concilii familiæ consensu. *Art. 457.*

Multæ et variæ sunt tutoris obligationes quas in Codice legere oportet, a dicto art. 450. Universa minoris bona tanquam bonus pater-familias administrare debet: unde si mala sua agendi ratione congruens lucrum non faciat, vel damnum aliquod inferat, utrumque ex justitia restituere tenetur. *Ita theologi etiam molliores.* In foro externo supponitur quod pecunias fructuose semper collocare possit, et, post sex menses ab initio tutelæ, quinque pro centum solvere cogitur. *Art. 455.*

Tutor generatim tenet locum parentum, non tantum quoad temporalia, de quibus loquitur lex civilis, sed et quoad spiritualia. Unde pleræque obligationes parentum erga filios in Decalogo traditæ, tutori incumbunt, et quandoque curatori, proportionem servata.

In omni tutela necesse est ut existat subrogatus tutor per concilium familiæ designatus, qui ex officio contra

tutorem partes minoris defendat; ideo ejusdem esse non debet lineæ cognationis aut affinitatis ac tutor. *Cod. civ. art. 420 et seq.*

§ II. — De emancipatione.

Emancipatio est actus quo minor jus acquirit seipsum gubernandi et bona sua administrandi. Duplex distinguitur, legalis scilicet et expressa.

Legalis ea est quæ ipso jure fit per matrimonium, et nullam exigit formam.

Expressa est illa quæ fit a patre, vel, defectu patris, a matre per simplicem coram judice pacis declarationem; requiritur ut minor quindecim annos compleverit. *Art. 477.*

Defectu patris et matris, emancipatio fieri non potest nisi per declarationem concilii familiæ ad hoc specialiter per tutorem convocati, et tunc necesse est ut minor decem et octo annos completos habeat. *Art. 478.* Si tutor emancipationem postulare negligat, omnes cognati et affines in primo et in secundo gradu eam petere et obtinere possunt. *Art. 479.*

Minor emancipatus potest statim rationes tutelæ exigere, redditus honorum suorum percipere, omnes locationes per seipsum inire, modo novem annos non excedant, de bonis pure mobilibus disponere, cuuctos denique actus administrationis peragere, absque beneficio rescissionis, nisi in iisdem casibus in quibus major tali gauderet privilegio. *Cod. civ. art. 480 et 481.*

Non potest autem sine curatoris assistentia pro bonis immobilibus litigare, capitalia pecuniæ sibi debita recipere, nec pro eorum solutione cautionem (*quitance*) dare. *Art. 482.* Non potest pariter sub illo respectu mutuum accipere absque concilii familiæ deliberatione, per tribunal prioris instantiæ confirmata (*homologuée*). *Art. 483.* Eadem requiruntur formalitates, ut bona immobilia alienare valeat, ac si non esset emancipatus.

Si autem commercium vel negotium aliquod exercent, in omnibus actibus ad commercium istud spectantibus major reputatur. *Cod. civ. art. 487.*

§ III. — De vi et rescindibilitate actuum qui a minoribus fiunt.

Positis quæ in paragraphis superioribus diximus, plura notanda vel discutienda supersunt, præsertim pro foro conscientia.

Notandum 1° actus pro quibus minores declarantur inhabiles, non sunt ipso facto nulli, neque jure naturali, cum supponatur minorem rationis usu pollere; neque jure positivo, siquidem lex varias instituit regulas sine quibus rescissio obtineri non potest, et de absoluta nullitate nunquam loquitur. Sunt igitur tantum rescindibiles tum in foro externo, tum in foro conscientia.

Hinc 1° qui, servata naturali æquitate, cum minore contraxit, tuta conscientia contractu illo uti potest, donec fiat reclamatio. 2° Cum inhabilitas minorum in eorundem gratiam sit instituta, qui cum illis contraxerunt, rescissionem petere nequeunt. *Cod. civ. art. 1125.* Imo, nec sumptus quos vi hujusmodi contractuum tempore minoritatis solverunt, exigere possunt, nisi probando minores inde ditiores factos fuisse. *Art. 1312.*

Notandum est 2° quod minores ad beneficium legis confugere valeant, ut dissolutionem contractuum sibi damnificativorum obtineant; nam æquitas naturalis prohibet ne ex eorum inexperientia lucrum percipiatur, et præterea finis legis sapientissimæ apud omnes gentes existentis jam obtineri non posset, si, tuta conscientia, beneficio rescissionis uti non liceret. Ergo. Ita expresse *Pothier, Traité des oblig., part. 1, c. 1, n. 52,* et hoc sequitur ex dictis.

Non minus apertum est quod minor ultra legis concessionem progredi non possit, imo quod bonæ fidei et naturalis æquitatis rationem habere debeat. Inde plurima occurrunt solvenda.

1° Theologi generaliter docebant actus minorum rescindibiles non esse nisi in quantum læsionem inducebant. At sub jure nostro communiter volunt jurisperiti minorum incapacitatem ex natura sua, independentem a læsione, nullitatem in variis casibus inducere. Si talis fuerit mens

legislatoris, dici non potest hanc dispositionem esse injustam: si non sit injusta, vim habere debet etiam pro foro interno, licet difficile percipiatur cur minor non læsus sufficientem haberet rationem petendi rescissionem, præsertim si alter contrahens aliquid detrimenta inde passurus esset.

2° Si minor propria culpa contractum in suum detrimentum converterit, v. g., pecuniam in vanos usus impendendo, potestne tamen, tuta conscientia, ad beneficium rescissionis recurrere?

R. 1°. Potest, juxta omnes, si cum ipso contrahentes malam ejus agendi rationem præviderint aut prævidere potuerint et debuerint: ideo enim beneficium rescissionis minori concessum est, ne ex imprudentia et inexperientia bona sua male impendat ac dissipet. Beneficium autem istud illusorium evaderet, si ad illud, in præsentis casu, tuta conscientia recurrere non liceret. Rarissime enim minor illud invocare posset, sicque, non obstante lege, bonis suis spoliaretur. Qui damnum ex rescissione patiantur, hoc sibi imputare debent. Ergo. Ita *Pothier, n. 52, et valde communiter theologi.*

R. 2°. Juxta doctrinam inter theologos olim communem, ut in præced. edit. diximus, varii sunt casus in quibus minor beneficio rescissionis tuta conscientia uti non posset, nempe 1° si publice habitus fuerit ut major, ut paterfamilias; 2° si contrahens persuasum habuerit minorem contractu in sui perniciem non esse abusurum; 3° si contrahens legem irritantem penitus ignoraverit. In his enim casibus ad rescissionem recurrere non potest, quin ii qui cum ipso contraxerunt damnum propter suam bonam fidem patiantur: at naturalis æquitas hoc vetat. Ergo. Ita *Pothier, loco citato, et DD. Gousset, in art. 1315.* Alii, e contra, ut *D. Carrière,* dicunt has exceptiones in novo jure non admitti, ac consequenter minorem posse, non obstante fide secum contrahentium, tuta conscientia rescissionem in his casibus, sicut in cæteris, invocare.

3° Etsi minor scienter et cum plena cognitione contraxerit, rescissionem petere potest, quia lex in generali

præsumptione periculi fundatur; idque verum est etiam in casu in quo contrahentem decepisset, simpliciter dicendo se esse majorem: aliter enim lex securitati ejus sufficienter non providisset. *Cod. civ. art. 1307.*

4° Si minor aliter decepisset, et dolo vel fraude aliquem ad contrahendum adduxisset, non solum privilegio rescissionis excidisset, sed quodcumque damnum inde secutum reparare teneretur jure naturali, cui lex civilis non intendit derogare; declarat, e contra, art. 1310, nullam ipsi faciendam esse restitutionem propter obligationes ex delicto vel quasi-delicto provenientes.

Delictum autem et quasi-delictum, in stylo juris, sunt actiones illicitæ et alteri nocivæ. Verum hoc inter utrumque datur discrimen, quod delictum sit actio quæ ea præcise fit intentione ut alteri noceat, dum quasi-delictum sit actio inexcusabilis quidem, sed quæ magis ex imprudentia procedit quam ex intentione nocendi.

5° Ex jure civili, cui standum est in conscientia, minor rescissionem obtinere non potest, saltem non aliter quam major, si læsus fuerit tantum casu fortuito et improvise, vel solum in actibus suæ professionis, vel sui commercii; si post majoritatem ratum habuerit contractum in minoritate initum; si tempus præfixum, quod est communiter decem annorum, elabi permiserit; denique si ditior factus sit, v. g., partem pretii percipiendo, etc., certo rem acceptam restituere debet. *Cod. civ. art. 1306, 1308, 1311, 1241 et 484.*

Notandum est 3° ea quæ de rescissione dicta sunt, applicanda esse cunctis actibus minorum sine forma requisita initis, sive initi fuerint a minore solo, sive cum tutoris aut curatoris consensu, sive ab ipso tutore vel curatore; quia eadem est ratio, nempe securitas minorum a legislatoribus intenta. Verum ubi formalitates a lege pro actibus minorum præscriptæ servatæ fuerunt, minor læsus potestne ad rescissionem recurrere? Quidam volunt ipsi patere solummodo recursum contra tutorem. Alii communius affirmant eum, extra casus specialiter exceptos et supra memoratos, rescissionem obtinere posse. Quidquid sit, minor,

factus major, sententiam judicis, tuta conscientia, expetere eique absque fraude obtentæ stare potest.

Notandum 4° tandem plures esse minorum contractus, qui ex usu non censentur rescindibiles, præsertim in conscientia; tales sunt modicæ donationes, parvæ emptiones ex iis quæ liberæ voluntati eorum relinquuntur: item contractus urgente necessitate initi, v. g., mutuum in extranea regione acceptum ad fugiendum grave periculum. Si enim in his casibus minores valide contrahere non possent, lex in eorum gratiam lata ipsis de facto noceret. Ergo.

ARTICULUS TERTIUS.

DE INTERDICTIS ET PRODIGIS.

Interdictio est judicis sententia qua statuitur aliquem actus civiles per seipsum exercendi incapacem esse: igitur supponit statum habitualem imbecillitatis, dementiæ vel furoris. *Art. 489.*

Qui alterius est conjux aut propinquus, interdictionem ejus provocare potest; procurator reipublicæ potest etiam postulare interdictionem ejus qui nec conjugem nec propinquos habet. Propter furorem eam provocare tenetur, etsi sint conjux et propinqui, si taceant. *Art. 490 et 491.*

Maritus necessario tutor est uxoris interdictæ; sed uxor non est tutrix mariti interdicti, nisi concilium familiæ eam designaverit: quo in casu, certas illi constituere potest regulas quas in tutela administranda sequi debeat. *Cod. art. 506 et 507.*

In cunctis aliis interdictis, tutor per concilium familiæ designatur, sicut et subrogatus tutor, eodem modo ac ubi de minoribus agitur. Eadem in gerenda præsentis tutelæ sequendæ sunt regulæ quæ pro tutela minorum statuuntur. *Art. 505.*

Etiamsi interdictus usum rationis perfecte haberet, omnes ipsius actus declarantur ipso jure nulli. *Art. 502.* Non tamen æstimandi sunt *pleno jure* nulli, siquidem art. 1304 decem concedit annos a cessatione interdicti nu-

merandos ad postulandam actuam nullitatem. Actus illi sunt ergo nulli nullitate juris relativa, id est, eos quibuscum fuerunt initi obligant, sicut actus minorum, quamdiu non intervenit sententia judicialis eos rescindens.

Inter eos hoc datur discrimen, quod actus interdictorum absque ulla discussione circumstantiarum et mentione læsionis declarentur nulli, dum actus minorum non rescindantur, nisi probetur exstitisse læsionem, aut aliquam defuisse formalitatem pro his actibus a lege præscriptam. Actus interdictorum ante interdictionem initi, sunt validi, sed rescindibiles per judicis sententiam, nempe si causa interdicti tunc manifeste exstiterit. *Cod. civ. art. 503.*

Contractus autem dementis jam defuncti, vel fuerunt onerosi vel gratuiti. In priori casu rescindi non possunt, nisi dementia ex ipsomet contractu pateat, aut jam ante ipsius mortem interdictio postulata fuerit, *art. 501*; in posteriori vero casu, declarantur nulli. *Art. 901.*

Cum variæ dispositiones hic expositæ in gratiam interdictorum latæ fuerint, ipsi vel eorum causam habentes iis, tuta conscientia, uti possunt, ferme sicut diximus de minoribus.

Si talis fuerit mentis imbecillitas vel dementia, ut defuerit consensus jure naturali requisitus, patet contractum ab initio fuisse in utroque foro nullum respectu utriusque contrahentis.

Præter interdictionem omnes actus interdicti afficientem, datur quandoque concilium judicarium, scilicet causa imbecillitatis vel dementiæ ad interdictionem non sufficientis, et etiam causa prodigalitat. *Art. 499 et 513.* Hujusmodi concilio subjecti, ad quosdam tantum actus lege determinatos sunt inhabiles; scilicet, ad litigandum, ad transigendum, ad mutuum accipiendum, ad credita percipienda, ad bona alienanda vel in hypothecam aut pignus tradenda. *Art. 499.*

Hi autem actus sine assistentia concilii initi, et non alii, eodem modo ac actus interdictorum irritari possunt. Qui vero initi fuerint ante concilii judicarii existentiam rescindi non possunt, neque in casu imbecillitatis, ut pro-

habilius docent jurisperiti ad *art. 503*; neque in casu prodigalitat.

Juxta plures, qui scienter cum prodigo, ut tali cognito, prædictos inii contractus, eorum executionem in foro conscientiæ premere non potest, imo tenetur eos infirmare; damno enim quod prodigus patitur vere cooperatus est: ergo illud reparare debet. Ita *Pothier, n. 51, et Theol. Cenom.* At decisio hæc falsa esse nobis videtur; namque, ex dictis, contractus illi sunt validi, et damnum ex ipsis contractibus non provenit, sed ex mala agendi ratione subsequente: insuper prodigus valide, licet illicite, bona sua dissipare potest: igitur qui cum illo contraxerunt, contra charitatem forte peccaverunt, sed non contra justitiam commutativam, ac proinde ad nihil ex justitia tenentur.

ARTICULUS QUARTUS.

DE UXORIBUS.

Plura de uxoribus in Tractatu *de Restitutione* jam diximus: hic requirantur, ne eadem repetere cogamur; nihil fere hic dicendum nobis remanet.

Mulier conjugata sub regimine communitatis exclusivo, potest bona sua immobilia administrare, et mobilia alienare. *Art. 1449 et 1536.* Idem potest, cum eadem distinctione, sub regimine dotali, quoad bona paraphernalia. *Art. 1449, 1538 et 1576.*

Insuper, sub quovis regimine mulier negotiationi omnino separatae et publicæ vacans, de speciali consensu mariti, valide se obligare potest in iis quæ ad commercium suum spectant: imo si adsit communitas, ipsum obligare potest maritum, *Cod. civ. art. 220 et Cod. comm. art. 4 et 5*; item ex delicto et quasi delicto, *Cod. civ. art. 216 et 1424*; item necessaria et communia ad sustentationem familiæ emendo, secundum jurisperitos et usum receptum, item denique per testamentum. *Art. 226.* Extra hos casus mulier conjugata inhabilis est ad contrahendum sine speciali consensu mariti vel auctoritate judicis.

Ipsius tamen conventiones non sunt nullæ pleno jure, nec etiam nullitate absoluta, sed tantum relativa, quæ scilicet a marito, ab uxore et ab utriusque hæredibus invocari potest, et per sententiam judicis pronuntianda est. *Art. 225.* Nullam læsionem talis nullitas exigit.

Quod ad forum conscientie spectat, maritus beneficio legis uti potest, etsi nullam expertus fuerit læsionem proprie dictam. An idem possit uxor, non ita clarum est, cum ipsa culpam admiserit. Attamen, cum lex in favorem mariti præsertim lata, sit etiam in privatam uxoris utilitatem, non videtur quare ab eodem beneficio excluderetur uxor, modo non adhibuerit dolum, sicut de minore diximus.

Mariti et uxoris hæredes, quatenus eos repræsentant, ad irritationem pariter recurrere possunt; sed omnes, in quovis casu, id omne restituere debent, post irritationem, ex quo facti sunt ditiores. *Art. 1312.*

ARTICULUS QUINTUS.

DE CIVILITER MORTUIS.

Civiliter mortui ii dicuntur qui, propter pœnas ad quas damnati sunt, cessant inter membra societatis numerari. Igitur mors civilis non est præcise pœna, sed status, et sequitur ex pœnis, scilicet ex damnatione ad mortem, vel ad triremes perpetuas, vel ad exportationem: requiritur ut illæ pœnæ executioni mandentur, saltem in effigie. *Art. 22 et 23.*

Civiliter mortui proprietatem amittunt omnium bonorum antea acquisitorum, quæ statim inter hæredes *ab intestato* dividuntur. *Art. 25.* Omnes contractus antea initi corruunt, præter censum vitalitium. *Art. 1982.*

Mortui civiliter titulo oneroso acquirere, possidere, negotiari possunt; nihil vero, præter alimenta, acquirere possunt per successionem, testamentum aut donationem, nec quidquam titulo gratuito dare. *Art. 25.* Interveniente morte naturali, bona defuncti pertinent ad fiscum, nisi

speciali concessione præses reipublicæ permittat ea ad uxorem, liberos aut propinquos transire. *Art. 33.*

Omnes illæ nullitates sunt absolutæ et faciunt contractus ex omni parte nullos, etiam ante judicis sententiam, quia fundantur motivo ordinis publici, vel lege proprietatis determinativa. Testamentum civiliter mortui, ante ipsius condemnationem factum, est nullum.

CAPUT QUINTUM.

DE OBLIGATIONE CONTRACTUUM.

Obligatio generatim est vinculum quo quis ad aliquid dandum, faciendum aut non faciendum adstringitur. Duplex est, imperfecta scilicet et perfecta. Obligatio imperfecta ea est quæ solo fundatur titulo charitatis, gratitudinis aut religionis, quæ proinde nullum supponit jus strictum: talis est obligatio dandi eleemosynam, gratum erga benefactorem se habendi. Obligatio perfecta ea est quæ titulo justitiæ commutativæ fundatur et strictum ac rigorosum inducit debitum. De hac posteriori in præsentī Tractatu dicturi sumus.

Multipliciter dividitur, nempe in naturalem, civilem et mixtam.

Obligatio naturalis ea est quæ conscientiam tenet obstrictam, et nullam in foro externo dat actionem: talis est obligatio justum solvendi debitum quod juridice probari nequit. Obligatio civilis ea est quæ in conscientia nulla est, et tamen, ob aliquam juris præsumptionem, dat in foro externo actionem, v. g., si quis ex depositionibus falsis ad mulctam damnetur, et nulla ipsi suppetat via qua innocentiam suam probare valeat. Obligatio mixta est illa quæ in utroque foro pariter ligat. Hujus generis obligationem pariunt omnes contractus juxta leges initi, qui sufficienter probari possunt. Pariunt quidem obligationem pro foro interno, ut ex ipsius contractus definitione liquet; evidens est enim quod homines stare debeant justis quas